

1411

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltnak.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

„Legyen világosság!...”

*A bánatos szívnek csendes zokogásán
Mintha a tisztas arc redőzetét látnám,
Mikor keresgéli a tünődő lélek:
Hol virrad reggele a nyugózó éjnek? . . .*

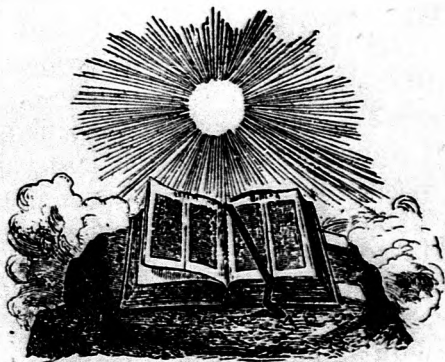
*Közel egy századig szemléltette a szem,
Hogy e nagy világban mily gyönyörű minden;
Pacsirta trillája, zöld lomb suttogása,
Hajnal bíbor fénye volt öröm forrása . . .*

*Azon veszem észre, könnyez nedves szemem,
Ajkamról a sóhaj hő imaként lebben:
Világosodjék meg az a „sötét börtön,”
Bánat éjszakára öröm-hajnal jöjjön! . . .*

*Most, hogy sötét éj lett, hasztalan kél reggel;
A nap fénysugara nem bír a felleggel;
A tevékeny lélek arra kárhóztatva,
Rabbilincset csörget éber gondolatja . . .*

*Még a reménység is szárnyaszegett sas lett,
Messze szállni nem tud, bár végtelent keres,
Csak az élő hitnek sohasem szünő fénye
Ragyog be, csillagként, a kiellen éjbe . . .*

Dombi Lajos.

A debreceni Tudomány Egyetem még egy oldala.

A harmadik egyetem felállítását a culturalis fejlődés foka erősen kívánja.

A Tudomány Egyetem gócpont, gócpontja egy gyümölcsöző szellemi tőkének az élőszóval hirdetett, magas szempontu részletes tudás, valamint a korrallal haladó könyvtár s hozzáférhető gyűjtemények által. Bárhol állítassék is fel, gyümölcsét biztosan megtermi. De az új egyetem felállítása körül jelentékeny tényező korunkban a külsőországokban is élesen feltűnő nemzeti gondolat szempontja. Mintha minden nemzet a maga típusát akarna fejleszteni, kiterjesztőleg és mélyítőleg jövője alapjául.

E magyar nemzeti gondolat által irányított típusfejlesztés célja is érvényesült a meglévő két Tudomány Egyetemünk révén. A budapesti egyetem létesítésében az a másik cél is megvalósult, hogy szíve legyen az országnak a főváros, honnan a magyar vérkeringés kiindul a nemzet törzsébe hozván-viven szellemi értékes anyagokat. A technikummal kibővülő, a nemzet életében aránylag fiatal kolozsvári egyetem, mely Erdély kultur életének államunk által alapított középpontja, *a sarább nemzetiségi rétegek számára lehetővé teszi hogy, ha magukat különös módon ki nem akarják kapcsolni, a magyar szellemi vérkeringésben haladhatnak pályájukon.* Tehát a kolozsvári egyetem is a nemzeti gondolat szellemében a tudás által ethizált nemzeti típus eredményes munkása az adott viszonyok között.

Ugyane cél kell szolgálnia — a tudás által ethizált nemzeti típus általánosítása az új egyetemnek is.

Arra a kérdésre, hol szolgálhatja ezt legjobban, a nemzeti típus jellege és a jövő fejlődés perspektívája adja meg a feleletet.

A magyarság típusa szembeötlően megnyilatkozott midőn az újabbirányu alkotmányos időszak kezdetén az első néhány 48-as képviselőt küldte a parlamentbe. Megnyilatkozik most, midőn a társadalmi fejlődés átmeneti korszakában az új egyetemet a magyarság centrumában akarna elhelyezni saját társadalmi súlyának emelésére. Lehet, hogy egyelőre most se valósul az akarata.

Mindkét esetben a nemzeti lét alapját igyekszik teljesse tenni. Akkor politikailag, most társadalmilag.

A nemzeti intézmények nemzeti jellege eléggé ismeretes. A „tipikus” magyar jellege áthatja az irányítás alatt álló intézményt. Ez áthatás eszközei a nyugodt egyéni meggyőződésen alapuló tágkeretű gondolkodás, melyet esetlegességek habozásba, elhamarkodásba nem visznek, nemes irányu conservativismus, mely a haladás szükséges útját míg egyengeti, félrelépni senkit nem enged.

A széleskörű egymásközt való érintkezésben a nemzeti típus inkább csak a csomópontokon házi környezet, közügyeket nem intézők közügyekben való részvétele stb. nyilatkozik meg. Jellemzi a régibb szokásokhoz való ragaszkodás, az újabb megösmérésre való hajlandóság — különösen tapasztalati uton, a szerzett ösmerek magasabb szempontu rendezésére, ítélet alkotásra való törekvés az ítéletalkotás ismeret alapjainak őszinte egyéni feltárása. Az ismeret alaphoz nem vonatkozik csatolni bárkitől jöjjön is, olyan új dolgokat, melyeket maga is helyesnek tart. Jellemzi még, hogy a maga részéről igaznak látottat felnőttekkel szemben békés viszonyok közt, nem erőszakolja; a belátásra,

értelmességre, melyről rossz irányt föl nem tétélez, bizza az igazság érvényesülését.

Nemzeti típus számba sorozták az ipari és kereskedői szellem hiányát is. Erre azonban mindinkább rácafol a valóság, mely szerint se inventio, se az anyagi boldogulásra való törekvésben nyilvánuló kitartás, se pontosság, se meggondoltság tekintetében a magyar nem áll más nemzet mögött. Egy azonban tény. Az, hogy az ipar és kereskedelem befejezettségére is nélkülözhetetlen részletesség a színmagyarság közt különösen az alsóbb rétegekben szűk körben, tehát expansive nem nyilvánul.

A magyar típus az új társadalmi viszonyokat még nem hatja át, mert egyik legfőbb jellemvonását, — a magasabb szemponttól még nem találta meg, ha megtalálta is, csak látja, nézi, de érzi hogy készületlensége miatt — nem érvényesítheti.

A hiányok megszüntetésére és maradandó színvonalu állapot létesítésére legalkalmasabb eszköz a Tudomány Egyetem mind jellege, mind ható ereje miatt. És legközvetlenebb, legnagyobb hatást arról a helyről gyakorolhat, a melyet a magyarság conservativ irányu gondolkodása szerint középpontnak tart. Ilyen hely egyedül Debrecen; az Alföld értelmisége nagyrészen Debrecenben szerezte iskolázottságának legalább egy részét, a kereskedésnek, iparnak pedig egyik legnagyobb középpontja volt fekvésénél fogva. A ki fejlődhetett alföldi magyar ipar hagyományait, emlékeit, életben maradt csonka törzsének egy-egy hajtását itt még családi szellem ápolja s tartja fenn. A jogfolytonossággal aequivalens természetes folytonosság a nemzeti cultura terén leginkább megvalósulhatna s erőre kaphatna itt a színmagyar környezetben, melyhez kiterjedt vidék kapcsolódik.

S a jövő fejlődését nem befolyásolná e a debreceni egyetem abban az irányban, mely a kultur gócpontok elhelyezése tekintetében végső célul a nemzet s vezető férfiainak szeme előtt lebegett?

A jövő fejlődés a jelen állapotokból nő ki. A jelen a multon épült. A multban pedig — szintén a nemzeti gondolat érvényesülhető sulya alatt első sorban a peripheriák képezték figyelem tárgyát abból a célból, hogy az itt lakók csak épen tudásban s annak kapcsán a magyar állameszme légkörében fejlődjenek. Tehát az egyéni *értelmességre* volt bizza — mint bizvást föltehető volt a siker. — a magyar állam eszme általánosulása a politikai határnak nemzetivé létele. Mig a széleken e fejlesztés folyt, politikai okokat tán nem lehet fölteni inkább talán pénzügyi okokból a nagyobb sőt legnagyobb tömegben együtt lakó és egyéniségeiből folyólag magára hagyva is a magyar állameszmének élő magyarság az ország közepén — szinte csak őseredeti értelmességére munkabírására önerejére volt utalva a 19. századi rohamos mezőgazdasági igazi s főként általános szellemi művelődés folyamán. A korrallal haladni akaró kénytelen volt otthonát elhagyni, vagy beérni azzal a mi hagyományos tudásként vele is közöltetett és a mit a haladás útjáról rendszer nélkül magának megjegyezhetett.

Úgy hogy a jelen állapotot azzal lehet jellemezni, hogy a színmagyarság nem tarthatott lépést a korrallal leszámitva természetesen az intelligentia contingensét, mely a képzettségét időnként kiegészíthette s a műveltség újabb anyagát átértve ezt személyes jellegű kulturkincsévé tehetette.

A jövő perspektívája pedig, úgy látszik, az hogy mondjuk száz év alatt a nagyobb ipari célokra az erdőségek, természeti erők, a munkás egészségére ked-

vezőbb hegyvidék földmivelésre aránylag kevésbé gazdaságos terület stb. miatt alkalmasabb széleken viruló élet keletkezik, a jólét s műveltség általánosabb lesz, miért is az Alföld népe e részeket tömegesebben fogja új lakóhelyül választani.

E mozzanattal veheti kezdetét a legújabb nemzeti fejlődés hazánk történetében, állandósulva alig lesz csekélyebb jelentőségűnek mondható, mint a törzsökös magyarságnak az Alföldön való tömeges letelepülése és meggyökerezése az Árpádok idején. Tehát az Alföld a magyarság reservoirjává fog válni, mely a szélekre folyton új meg új vérségi kötelekkel az Alföldhöz fűződő törzsökös magyar rétegeket indít. E rétegek fogják legtermészetesebben, melyek a földbirtokból az Alföldön kiszorultak a magyar ipar általános jellegét s intenzitását fenntartani fejleszteni s fogják a multban elvetett nemzeti gondolat törzsének viharral dacoló terebélyes koronáját, mely a szélekig nyúlik, de a gyümölcs a törzs közelebe hull. — lélekző levelekkel, nemzeti gyümölcsöt magától termő ágakkal valóvá növelni.

A jövő perspektívája tehát azt javasolja, hogy most már ideje a színmagyarságot a megkezdett nemzeti munka eredményes befejezhető szemponyjából különösen emelni, szem előtt tartva mindig, hogy eredeti jellemét megtarthassa s intenzívebbé tegye a kitágult látókör magaslátán. Így minél sűrűbb culturalis gócpontokra van szükség a színmagyarság között s az új egyetem bizony — soka lesz meg a negyedik, — mely a legjelentékenyebb kultur tényező, a nemzeti gondolat szolgálataiban legcélszerűbben, sőt talán absolute — eltérőleg a nemzeti gondolat eddigi érvényesítésének azon irányától, hogy a peripheriák a magyar kultur bástya kisugárzó védelme alatt legyenek, mert elvégzik ezt egyébb, felsőfokon pedig a közép iskolák — már a színmagyarság gyökeres centrumában töltheti be a nemzet főnállása végeig meg nem szűnő nagy hivatását: gyökereken szivatni fel a táplálékot, mely eltet és erősít hogy az ágakban már a természetszerűleg athasonított vér hozzon új hajtásokat.

A debreceni egyetem mellett szól az a körülmény is, hogy különösen a budapesti egyetem túlszűfoltóságának megszüntetése is kérdésben forog. A Pesten tanulók legnagyobb valószínűséggel a fővárosban óhajtanak élni. Talán különösen a jogászok mert itt több az ügyvédi iroda, legkiterjedtebb, legváltozatosabb az élet s szorgalommal ügyességgel legnagyobb az önfenntartás lehetőségéig biztosabb, esetleg gyorsabb az előhaladás önálló egyének számára néha. Különben mehetnének Kolozsvarra is. Tehát az ország fővárosától messze állítandó új egyetem aligha szüntelné meg szükséges mértékben a túlszűfoltóságot. Míg Debrecen közelsége a fővárosához e cél megvalósulásához közelebb vinne a nélkül, hogy a főváros középponti jellege csorbát szenvedne csak látszólag is. Sőt! A ki a debreceni egyetemen hallgatna egy két semestert bizonyára tanulmányozna Pesten is és megfordítva igen sok pesti hallgató a magyarság közép pontjában levő egyetemet tapasztalat szerzés céljából bizonyos időre Alma Materül választaná. Pest és Debrecen, illetve a magyarság középpontja közt megindulna egy személyes érintkezés, mely a magyarságot típusának megfelelő magasabb szempont intenzív érvényesítésére segítené. E magyarság lenne 1. az Alföldön viszonyaiából ki nem szakítva 2. a széleket új tevékenységi körrel beágazó alföldi családcsarjak, az új társadalom gerince, a mi a nemzet javára a nemesség sokáig volt. Békés.

Kutasi Károly.

Egyetem és Tanárképzés.

Abban a magas színvonalu vitában, mely a zsinat ez évi március 28. gyűlésén a ref. egyház leghivatottabb vezéregyéniségei között a debreceni bölcséleti fakultás tanárképző intézet s a debreceni protestáns egyetem ügyében kifejlődött és lefolyt, a leggyakorlatibb érvelésű s gondolkozásu felszólalás kétségnélkül a Dóczi tanárember s gimnáziumi felügyelőé. Kiváló beszédében egészen fejen ütötte a szeget, midőn így szólott: . . . A magyar református középiskola tanárságának közszellemével a magyar kálvinista zsinat meglegedve nincs, annak számos zsinati határozatában is kifejezést adott. No és kérdem tett-e ez alatt a 30 esztendő alatt a magyar kálvinista egyház egyetlen lépést is abban az irányban, hogy protestáns szellemet ébresszen, keltsen és képezzen középiskolai tanárságunkban? Azt merem mondani, hogy ha van a magyar református egyháznak kálvinista tanársága, az van a magyar református egyháznak minden ingerenciája dacára tanárainkban.

A zsinat naplójának feljegyzése szerint Dóczinak ez az érvelése zajt s ellenmondásokat keltett. Ez a zaj és ellenmondás, azt hiszem, onnan származott, hogy a míg a többi felszólalók az elmélet terén mozogtak s szépséges ideák sorozatával bizonygatták a prot. egyetem s tanárképző kívánatos létesítését, ez az érv, a Dóczié a tényleges állapot leszögezésével a ref. tanárképzés szükségességét hangoztatva követelte az egyetem felállítását.

Hogy valamely iskolafentartó személy vagy testület megköveteli azt, hogy a kit feladatának s hivatásának betöltésében munkatársnak — papnak, tanárnak, tanítónak stb. — elhív. első sorban oly tulajdonokkal legyen felruházva, oly gondolkozásu s jellemű legyen, a melyekkel a kenyeret adó személyiség célját a legbiztosabb eredménynyel szolgálhatja egészen természetes és jogos állapot. Természetes és jogos, hogy az állami tanár — mint bármely más állami tisztviselő — első sorban sőt kizárólag az állam érdekeinek megfelelő képesítéssel s jellemmel rendelkezék. És nagyon természetes, hogy zsinatunk is jogosan követeli a ref. gimn. tanároktól az igazi ref. közszellemet és protestáns karaktert.

De az állam s a többi felekezetek bőven gondoskodnak arról, hogy az ő tanáraik ezzel a kívánt jellemmel és gondolkozással lépjenek az ő munkakörükbe. A tanárképzést az állam a maga céljai szerint rendezte s ma valójában úgy áll a dolog, hogy egyedül az állam ad tanári képesítést, kivéve a vallástanárokat. A r. katolikusok s az erdélyi evangélikus egyház pedig hozzáigazodott az állami rendhez, azaz, hogy ez utóbbi megköveteli tanáraitól a theologia hallgatását is, az előbbi pedig u. n. rendházakat, tanári internátusokat tart fenn a budapesti és kolozsvári egyetem mellett.

Ellenben nálunk, a ref. egyházban, a középiskolai törvény s az állami tanárképzés a régi tisztán papi jellegű tanárképzésnek véget vetett. Egyházunk miért, miért nem, nem gondoskodott még surrogatummal se arról, hogy az ő tanárai egyuttal egyházi, protestáns képesítést is nyerjenek. Az a tanár, kit az állam pl. Zalaegerszegre nevez ki, képesítettségben, tanulmányainak részleteiben hajszályt se különbözik attól a tanártól, a ki pl. Debrecenben, Enyeden vagy Patakon fog majd tanárkodni. Ez pedig határozottan hátrányos állapot, nem csupán az egyházra, de magára az államra nézve is. Mert a mint lehetlenség jó közigazgatást végezni egyazon szabályrendelettel a sik Hajduságban vagy

Csanádban s a hegyes Árvában és Háromszéken, éppugy lehetetlen elképzelni, hogy a debreceni, enyedi vagy pataki kollégium tanulónak a nevelése a zalaegerszegiével vagy a treszténiaival azonos volna és lehetne. Ma azonban tényleg úgy van.

Az idő leforgása következtében egyre kevesebb a száma az u. n. paptanároknak, azoknak t. i. kik papi oklevéllel a középiskolai törvény megalkotása előtt lettek tanárok. Ma-holnap nem is lesz. Ennek rossz következménye beállott az egyházra s a tanárságra is. Az egyház a mostani tanáraival elégedetlen. Úgy látja hogy tanárai nincsennek felvértezve a kellő ref. közszellemmel s hogy nem érvényesítik eléggé ref. közérzületüket. A legutóbbi zsinat indítatva érezte magát, hogy a tanárnak magánjogi életviszonyait is paragraffussal tegye — ha lehet — protestánssá. Többször elhangzott a zsinaton az a kívánság, hogy a ref. tanárjelöltek hallgassanak teologikumokat is. Sőt a kolozsvári theol. fakultás tanárkara által készített javaslat ezt az eszmét részletesen kidolgozta. Kidolgozta, hogy mely theologiai tárgyakat hány órában kell hallgatnia a tanárjelöltnek kötelező kollokvium mellett. (Erd. Prot. Lap 1904. évf.) Mindez az elégedetlenség jele. Ehhez a hivatalos felfogáshoz járul még az a közönséges szemrehányás, hogy a tanárság maganélete se elég egyházas, hogy nem foglalkozt a nevelés ésszaktudomány kérdéseivel s így tudományosság tekintetében se állja ki a versenyt se a régi paptanárokkal, se az állam tanáraival stb.

De a tanárság sincs megelégedve a mostani állapotokkal. Elégedetlensége abban nyilvánul, hogy zugolódik a zsinat felfogása s paragraffusai ellen, hogy lehetetlennek tartja a teljesítést mindazon kívánságoknak melyekkel vele szemben a ref. közvélemény s maga a zsinat is s még az előtt az egyes kerületek fellépnek. Nincs mit csodálni azon, hogy a jelesebb tehetségű tanárok és tanárjelöltek szívesebben vállalnak állást, ha lehet, az államnál, a hol nem csak a díjazás jobb, de a köteleességteljesítés is könnyebb, kevesebb a kötelező óraszám s nem kell, mint pl. Erdélyben felelősség mellett vagyoni ügyekben is sokszor hosszú tanácskozás után szakértelemmel határozni. Az államnál nem szaporítja a köteleességteljesítést az internátus ügye stb.

(Folyt. köv.)

Szászváros.

Dr. Kristóf György,
glmn. tanár.

TANÜGY.

Új főigazgató.

A *kassai* tankerület az országban a legnagyobb az iniezetek számát tekintve. *Szieber Ede* e tankerület főigazgatója, aki még *Bécsben* tanult szokatlanul hosszú szolgálat után végre rég megérdemelt nyugdíjba megyen. *Apponyi* közoktatásügyi miniszter, a mint a nagy lelkesedéssel tudomásul vette az ország, új korszakot jelentett be a közoktatás ügy terén, legutolsó nagy beszédében az országházában. Bejelentette, hogy a régi tanügyi bürokratizmus helyett az iskolákban *jellemeket* akar neveltetni. Igen helyesen és szépen van mondva,

már csak azért is, mert már *a mi iskolánkban is* állami mintára, az autonomia kinövései mellett, kezdték meghonosítani azt az állami iskolai rendszert, a mely igen alkalmas, meghunyászkodó szolgálalkek nevelésére. De *Apponyi* kinevezéseit tekintetbe véve kezdünk rajta gondolkodni, hogy tulajdonképen miféle *jellemeket* óhajt a miniszter ur nevelni? Nem régen megüresedett egy felvidéki állami gimnázium *internátusa*. Több pályázó volt reá, de kineveztek az élére egy római katolikus papi embert. Szó sincs róla, képzett, művelt ember, de *maga sem óhajt* ez intézet élén maradni, s *erővel* ott tartják. Az ország legnagyobb tankerületére megint *szerzetest* akarnak állítani. Legalább tanári körökben igen hiteles forrásból el van terjedve az a hír, hogy *Bódis* Jusztint, a derék bencést állítják e tankerület élére. A mi személyiségét, tudományosságát illeti, teljes tisztelettel vagyunk iránta. Kiváló klasszika filológus, mint *ember* kifogástalan volna, különösen, a mi azt illeti, a mit egy tudós bencéstől várunk. De nem tekintve egyéb tekintetbe veendő dolgokat, mivel lehet megokolni az ő kinevezését? Középiskolai gyakorlattal bajosan. *Bódis* a pannonhalmi *bencés* tanárképzőben, mint a klasszika-filológia tanára működik. Minden egyéb okot mellőzve még a méltányosság sincs meg ebben az eljárásban. Nézzünk csak széjjel a közoktatás erdejében! Van nekünk *összesen* 204 középiskolánk. Ebből a *katholikus* tanító rendek fentartanak 34 gimnáziumot, a protestánsok 53-at. A legtöbb rendi gimnázium a piaristák kezében van, a kiket különösen a *jezsuita intézetek* ellensúlyozása végett telepítettek Magyarországra. A piaristák tekintélyes állami segítséget élveznek, sok intézetüket a *községek* jelentékeny segítségével tartják fen. Tehát akárhogy ütjük-vetjük a dolgot a szerzetes rendeket még intézeteik számaránya szerint is legfeljebb a főigazgatók *hatodrésze* illetné meg. Noha sokan gondolkoznak úgy, hogy leszámítva a piarista tanárokat a többi rendek tanárai fényes helyzetben vannak, s nem pen helyes dolog, hogy sok bajjal küzdő, családos világi tanárok úgy is csekély *előlépő esélyeit* szerzetesek kinevezésével súlyosbítsák. De az elmondottakból egyéb is következik. Nekünk protestánsoknak jogunk, feltétlen jogunk van 1/4-ed rész főigazgatói állásra még az intézetek számaránya szerint is, ez pedig *három* főigazgatói állást jelent. A valóságban pedig hogy állunk? Azt nem is említem, hogy protestáns *igazgató fehér holló* az állami igazgatók seregében. De van már ez idő szerint *három* szerzetes főigazgatónk. Tehát egygyel több, mint a mennyi őket intézetek számaránya szerint megilletné. Van két protestáns főigazgatónk. A *negyedik hiteles hír* szerint most jön *Bódis* Jusztin személyében... Vajjon jön-e utána még több is? Egyéb igen nyomós okainkat elhallgatjuk, hogy a felekezetiesség vádját ne dobják felénk. De ezt a tárgyas igazságot ajánljuk az illetékes körök figyelmébe.

ő.

Szakszavétel

az alapítványok közigazgatási rendjéről szóló országos törvénytervezetre nézve.

(Folytatás.)

Megállapítván e hitfelekezetek szerinti specializálás szükségét, csak természetes, hogy egyházkerületünk is az országos törvénytervezetet főleg annyiban óhajtja

birálat tárgyává tenni, amennyiben az általala contemp-lált rend a protestáns — közelebről ev. ref. egyház autonómiáját érinti.

Pontosabban körvonalazván ehhez képest a föladat természetét, azt abban kell találnunk, hogy „oly alapítványi, közjogi rend teremtsék, mely egyfelől lehetővé teszi az államra nézve az összes alapítványok fölött gyakorlandó, az eddiginél hatékonyabb felügyelet, másfelől ne sértse a hazai protestáns egyházak oly sok vérel kivívott autonómiáját. Más alakban téve azt föl, a kérdés az, melyek az állami (királyi) felügyeleti jognak határai az egyes felekezetekkel szemben, az alapítványokat illetőleg ?

E törvénytervezet tárgyalásánál, ha positiv eredményt óhajtunk elérni, az alábbi részletkérdések fejtegetése során tisztába kell lennünk a következőkkel.

A mai alapítványi állapot semmiképpen sem kielégítő és rendszertelen zavarosságánál fogva nem méltó egy jogállamhoz. Tény ugyan, hogy épen protestáns egyházaink e tekintetben, önkormányzati szervezetüknél és az egész közéletüket megtermékenyítő nyilvánosság és felelőség elvénél fogva hazai felekezeteink közt legkevésbé szolgálattak okot a reform fölvetésére, mindamelllett, illetőleg éppen azért, az abban kifejezésre jutó elvek gyakorlati következményeit a legkevésbé van okuk perhorrescálni. Az állam végre élni kíván az eddig de facto csupán virtualis joggal, hogy ellenőrizze, vajjon minden jellegű alapítvány ad menten fundatoris kezeltek-e, illetőleg nem akad-e köztök olyan, a melynek letétele a jogi, erkölcsi rend érdekeibe, a nemzeti eszmébe ütközik ?

Egy felekezet sincs, mely egész mivoltában ne azonosíthatná magát e vonatkozásban inkább az állammal, mely oly szilárdan tarthatná föl e tekintetben vele minden hátsó gondolat nélkül a teljes szolidaritást, mint éppen a hazai ev. ref. egyház.

Nincs oka tartania attól, hogy az egyházi autonómia örve alatt állam vagy nemzetellenes célok mozdítatnak elő bizonyos alapítványokkal ; az alapítványi vagyont kezelők anyagi felelősége végső fokban közadózás útján is biztosítható lévén, a mit Dárday joggal hangsúlyoz, az állam megelégedhetik az ingerentia sokkal csekélyebb mérvével, mint pld. a hierarchikus szervezetü, — az erdélyi statustól eltekintve — ez időszert még minden autonómiát nélkülöző római katolikus egyháznál.

Nyugodt lélekkel fogadhatja tehát az ev. ref. egyház a kellően előkészítendő reformot ; a célokban nincs eltérés ; ha netalán a kezelés körül hiányok mutatkoznának itt-ott, ugy saját érdeke is kívánja, hogy sem a visszaélés, sem a hanyagság ne érdemeljen kiméletet,

Röviden, a reform. sürgősségét főleg a nem protestáns egyházak idevágó viszonyai kívánják.

Ennek s az előbbieknél tárgylagos megfontolása szolgáljon megnyugtatóul a fölmerülhető aggályok iránt melyeknek tendenciája a legkevésbé sem irányulhat a felekezeti aulonómia ellen ; ugy, hogy az egyház csak egy éber segítő társat kap az államban, ki messzeható tekintetével és páratlan segédeszközeivel támogatja, a hol arra szükség van, az alapítványi rendeltetés betöltésében. Bizonyos azonban, ez lesz a várható ellenvetés, hogy az eddigi módon és apparatussal az államnak e feladatot betöltenie lehetetlen ; a föfelügyeleti jog e részben eddigelé csak papiroson állott fönn, annak érvényesítése, hatályosítása a kísérlet stádiumán tul alig jutott. Való, igaz.

A jó ügynek a népszerűtlen képviselőt föltötte so-

kat ártott ; az a körülmény, hogy az idevágó javaslatot az alkotmányválság idején a leghevesebb politikai izgalom közepette, parlamenti ellenőrzés alatt nem álló kormány hozta a nyilvánosság elé, alkalmas volt arra, hogy azt a nagy mérvű ellenszenvet, mely a miniszterium ellen irányult, e tervezetre is átvigye.

Az első benyomás okozta hangulat hatása alól pedig, köztudomású lélektani tény, nehéz a későbbi kibontakozás.

Erre azonban, az ügy érdekében, föltétlenül szükség van ; már a legközörségesebb hazafias érzés előtt sem szorol bővebb okadatolásra, hogy Magyarország jövője nem engedi meg oly állapot további fönttartását, melyben különböző egyházi céger alá bujtatva, nemzetiségi agitációk, államellenes üzemek megtorlatlanul folyhatnak ; ha ily célokra személyegyesületek alakulása megakadályozható, ugyanazon ratio megköveteli, hogy vagyoni erőknél (alapítványok) ezek állandó szolgálataiba való állítása is, a kellő cautelák mellett — eltiltható legyen.

A büntető codex ez irányu rendelkezései elégséges óvintézkedést nem képeznek ; a tapasztalat bizonyítja, hogy azokon, hathatósabb védekezhetés céljából tul kell mennünk. E hazatias érzésre kell appellálnunk azokkal szemben, kik a többi felekezetek, nemzetiségi egyházak, (pld. a görög keleti, szerb és román) belálapotaink az államra gyakorolható kedvezőtlen, sőt veszélyessé válható visszahatásaival nem számolnak, e jelenségeket kellő méltánylásban nem részesítik. Közérdekből áldozatot kell hozniok egyházunk ama tagjainak kik az államnak alapítványi legfelsőbb fölülvizsgálati hatáskörét lehetőségessé tevő intézkedéseket bizalmatlanul nézik ; tartani tőle csak azoknak van okuk, akik visszaélések leleplezését várhatják.

Ez a consequentia bizonyára ridegnek fog feltűnni első pillanatra, de lege ferenda azonban kiemelendő először is azon előnye, hogy az alapítványok existenciáját sokkal inkább biztosítja, mintha lehetővé tétetik, hogy az alapítót — tegyük föl — nevető örökösei szándékától nyomban alkalmazott pressió által elterelik, lebeszélük.

Második fölőnye e constructionnak, hogy mellőzhetővé teszi azon ugyszólván raffinált részletes szabályzat megalkotását, mely meghatározza, mikor és meddig jogosultak az alapítók, illetőleg jogutódai — örökösei — az alapítvány visszavonására ? A jelenleg legjobb codex — a német — is kétséges értelmű rendelkezéseket tartalmaz e tekintetben, mint, azt nálunk Zsögöd kimutatta e nehézségek elkerülhetése annál megbecsülendőbb előny, mennél bizonyosabb, hogy a magyar hivatalos eljárás lassúságánál fogva a cél szempontjából tervezet elfogadás időpontja és az ajánlat megtétele közt a legtöbb esetben igen hosszú lenne a távolság.

Az alapítvány célja.

A történelmi visszapillantásban közölt tételes törvénytörzszakaszok vitánkivülivé teszik azon sarkételt, hogy az állam föfelügyeleti joga az összes, ugy világi mint egyházi, bármily célu alapítványokra föltétlenül kiterjed.

E föfelügyeleti jognak — mely az alapítványok védelmét foglalja magában in ultima analysi — az állam által megszabott jogi és erkölcsi rend tétéleihez képest — igaz logikai értelme csak az államcélal meg egyező alapítványokra nézve van, mert bizonyára kép telenség volna, az államtól oly alapítvány védelmét várni

melynek célja az övével nem harmonisál. Egy állam sem engedheti meg az ő célja ellen törő személyi, ép-
 úgy mint vagyoni erők állandó szervezését, akár egyleti,
 akár alapítványi formában az állami controll kezdőpontja
 ehhez képest logikai szükségszerűséggel a cél elismeré-
 sénél kezdődik.

Az állam egy kebelében működő közületnek sem
 engedheti meg, hogy bármely felekezeti szabadság, vagy
 más címek alatt ellene aknamunkát folytasson ennek
 elismerése pedig annyit jelent, hogy az alapítványi cél
 megengedésére végső fokban egyedül az állam illetékes.
 Ez elvi alap tisztázottsága mellett is a kérdés alig veszt
 nehézségéből, mivel azt, vajjon mi foglalható be az
 államcél keretébe, a modern politikai és közjogi tudomá-
 ny sem képes oly szabatosággal, és éles körvona-
 lakkal megrajzolni, hogy erre nézve semminemű kétség
 sem maradhasson föl. Hazánkban sem a törvény, sem
 a kifejtett szokás nem ad eddigéle biztos utmutatást
 arra nézve sem, vajjon mily célra keletkezhetnek egye-
 sületek? Az e tekintetben jogforrásul szolgáló néhány
 belügyminiszteri rendelet csak hézagos fölvilágosítást
 ad. Nincs jogszabályunk, mely általános directívát adna
 az affiliatio — a fiókegyetek — alakíthatására nézve,
 a politikai és munkásegyleteken kívül a gyakorlat
 szerint mindez az alapszabályokat bemutatási záradék-
 kal ellátó miniszter discretionarius jogaihoz tartozik.

Fejlettebb államok természetes törekvése azonban
 éppen az, hogy az e tárgyban mutató bizonytalansá-
 got, ingadozást, mely a discretionarius elhatározások rév-
 én szarmazik bele a közéletbe, lehetőleg megszüntesse.
 vagy legalább korlátozza azért kívánatos, hogy legalább
 körvonaloztassék, esetleg exemplificative jeleztessék
 magában a törvény szövegében, mily célra nem enged
 meg alapítást a törvényhozó.

Kimerítő felsorolás a dolog természetéről fogva
 — hiszen minden népnek és kornak eltérő felfogása
 van az államcélról — a megengedett és meg nem
 engedettől — kizárva lévén, meg kell elégednünk oly
 jellegű előszámálással, amelyet az 1895. XLIII. t.-cz.
 az elismerésért folyamodó felekezetre nézve megállapít.
 Sajnos igazság, hogy az állam, nemzetellenesség, er-
 kölcsei felfogásba ütközés kriteriumai még mindig bizony-
 talanok — legalább is jelentékeny subjectiv véleményel-
 téreket engedők.

Célszerű volna azért — a kellő mérséklettel és
 óvatossággal — positive is megjelölni a meg nem en-
 gedett célokat így például nemzetiségi célok! (Ezt tiltja
 az ág. ev. egyetemes közgyűlés alazítványi szabályren-
 deletének 13. §-a.) Tán nem haboznánk, hogy elfogad-
 juk-e 200 koronát alapítványul azon legszorgalmasabb
 tót fiú kitüntetésére, — évi 10 koronával — ki anya-
 nyelvében a legnagyobb haladást tanúsítja az elemi
 iskolában? De vissza kellene utasítanunk azt a milliós
 alapítványt, melynek kamataiból a román nyelv ügyében
 legnagyobb buzgalmat tanúsító tanárok és tanítók jutal-
 maztatnának. Nemesak az irány dönt tehát, hanem a
 cél szolgálataiba állított eszközök hathatósága is.

A tervezet a felekezeti alapítványok tömegét ketté-
 hasítva — szorosan egyházi és egyéb alapítványokat
 különböztet meg — s az állami cél elfogadást a hitélet
 körén tulmenőkre nézve kívánja meg.

E bifurcatiót ugyszólván az összes kritikák hely-
 telenítik, zsinati törvényeink értelmében ugyanis az
 iskolai humanitarius stb. alapítványok is mindenestől
 az egyház testéhez tartoznak s azoknak principialis
 különválasztása az egész vonalon keresztülve nincs.

A tekintetében tehát, vajjon van-e valamely, a

felekezet által kezelt alapítványnak a hitélet körén
 tulmenő vonatkozása, vagy nincs, könnyen támadhatnak
 nézeteltérések az egyház és állam között. mi egygyel
 több ok arra, hogy a kettéválasztás ellen foglaljunk
 állást.

E lépésnek azonban le kell vonnunk szükségké-
 peni consequentiáit ily módon ugyanis, legalább forma-
 ilag az összes alapítványok kivétel nélkül bírálat tár-
 gyát fogják képezni az államhatalom részéről, a célel-
 fogadhatóság szempontjából.

Formailag, hangsulyozzuk mert hiszen eddig és
 ezután e tárgyban alkotandó törvényeink föltétlen biz-
 tosítékot nyújtanak a tekintetben, hogy pl. egy temp-
 lomépítési, fenntartási alapnak megengedhetőségéhez
 a világi fórum érdemileg hozzá nem szólhat és nem is
 fog szólni.

A kérdés sarkpontja a kir. főfelügyeleti jog (ius
 supremae inspectionis) tárgyi terjedelme és határai a
 protestáns, illetőleg az ev. ref. egyházzal szemben.

Fölvilágítást erre nézve azon történelmi kútfőkre
 való betekintés nyújthat, melyek egyfelől az alapítványi
 kérdést általán, másfelől pedig közelebbről a protestáns
 egyházak jogi helyzetét, különösen az államhatalommal
 szemben, körülírják.

Az alapítványi jog története három főkorszakra
 osztható; az első a római birodalom bukásával és a
 kereszténység diadalra jutásával, a második a reformá-
 tióval ér véget, míg a harmadik napjainkig tart.

A remek-jogi korszak coryphaeusaink pandektai
 nyilatkozatai kétségtelenné teszik, hogy mai alapítvá-
 nyaink jogtörténeti elődje, ha classicus kort megelőző
 cultura idejét figyelmen kívül hagyjuk, a „res sacra“
 volt. Mint ilyen, az „extra commercium“ levőnek te-
 kintetett s egy különös ünnepélyes ügylet, a consecra-
 tió által bocsátott hivatalosan és közzhatalmasági szemé-
 lyközbenjöttével az állam által az Istennek közvetlen tu-
 lajdonába.

Nagyobb jelentőségre az alapítvány csak Nagy
 Constantin után emelkedett, a keresztény tanok által
 fölébresztett buzgóság következtében. Jogalanyául idő-
 vel az a transcendentalis lény tekintetett, mely az ösz-
 szes keresztényeket foglalta magában (Corpus Dei, vagy
 corpus mysticum, cuius caput est Christus).

A reformatióval köszöntött be azután az alapít-
 ványok harmadik korszaka; bár a világi fundációk száma
 a változott viszonyoknak megfelelőleg emelkedett —
 (hiszen protestáns ember sem a római egyházhhoz, sem
 az akkor még gyöngye saját hitközséghez nem, de leg-
 nagyobb megnyugvással ott, hol ilyen általán fölkelhető
 volt, a reformatióhoz hajló politikai felsőséghez fordul-
 hatott) — a magyar XVI. századbeli állapotok még
 (Trip. I. 11. — primaevund.) egyházi resonantiákkal van-
 nak telve.

Az 1548. XII. decretum 12. articulusa szerint
 „Ecclesiarum desertarum bona ad praedicatorum inter-
 tentionem et erectionem scholarum convertantur.“

A főpapak e határozat végrehajtásáról számadásra
 köteleztetnek. A következő királyi végzeményben (1550.
 XIX.), e rendelkezést mintegy fölújítva találjuk, meg-
 bővítve királyi sanctióval a vonakodók ellen. („Et tergi-
 versantes auctoritate sua regia compellere, quo sic vi-
 vis in regnum conductis, scholisque erectis, divinus cul-
 tus et religio pristina passim celerius repullulet, que-
 madmodum majestas sua benigne se facturam obtulit“.)

Az 1715. LX. t.-cz. szerint „restauracionem deso-
 latarum in regno Hungariae ecclesiarum: sacratissima
 sua majestas in se assumit.“

A szövegben utalás van a királyi főkegyuraságra és Szent István apostoli utódságára; miből bizonyos, hogy az eddigi törvényhelyek csak a régi királyi adományokból származott katolikus egyházi alapítványok fölött állapítják meg a király felügyeleti jogát.

Még ugyanezen országgyűlés azonban — egy felerült egyedi eset kapcsán, tehát mintegy incidentálisan — a LXXIV. t.-cz. 1. §-ában a bozói vár peres ügyének eldöntése után kimondja teljes határozottsággal, hogy „Cuiusmodi seminariorum, convictuum et collegiorum pro iuventute ecclesiastica aut seculari, per quoscunque, sive intra, sive extra regnum fundatorum dum et quando necesse videbitur inspectionem; et cum exactione rationum, utrum fundationi satis fiat? investigationem: sacra regia majestas sibi soli pro apostolico munere et suprema autoritate sua reservat“.

A haladás az előző forrásokhoz képest — a felügyelet kiterjesztése a világi adományokra és azoknak a legfelsőbb (politikai) hatalomból — nem csupán az egyházi eredetű apostoli tisztségből való levezetése, szembeszökő.

Mint valamennyi alapítványra kiterjedő általános felügyeleti jog jelenik meg, a „suprema inspectio“ az 1723. LXX. t.-cz.-ben melynek főképp bevezetése és befejezése tartalmaz általános elvi kijelentéseket, úgy mint: „Bárminő kegyes alapítványok felügyeletét a számadások bekívánása mellett, annak megvizsgálását: vajjon az alapítványnak eleget tettek-e? Ő legszentségebb Főlsége az ő apostoli tisztéhez s legfőbb hatalmához képest, az 1712. 74. t.-cz. erejénél fogva, jóságosan magának tartotta fön.“

1. §. És a királyi helytartó tanács kebeléből némelyeket ki fog küldeni, hogy a mondottakra különös és kiváló gondot fordítsanak.

A 1. §. a Szilárdy, a 3. a Hrabovszky-féle alapítványokról, a 4. a felsőbb akadémiai oktatás tárgyainak kibővítéséről szól, míg az 5. szakasz szerint a fejedelem „Királyi helytartó tanácsát az iránt is elegendőképpen utasítani fogja.“

Megjegyzendő, hogy a két utóbbi t.-cz. a Corpus Juris hatályba levő cikkei közé tartozik a jogi közvélemény szerint s hogy a kilátásba helyezett végrehajtó rendelet az idézett törvény folyományképpen 1724. december 3-án a helytartótanácsához csakugyan megjelent ennek kebelében állandó bizottságot szervezve az alapítványi felügyelet gyakorlására,

Ez intézkedés úgy az egyházi, mint a világi alapítványokra vonatkozott, mint az a kiadott egykoru iratmintákból megállapítható.

A bizalmatlanság és féltékenység azonban nemcsak a vallásfelekezetek, hanem a vármegyék részéről is az egész felügyeleti kérdésnek a végrehajtás stádiumában való megfeneklését eredményezte; s bár több egyes törvényt találunk a következő uralkodó, — Mária Terézia alatt, — (mind a három országgyűlés, az 1741. XLIII. az 1751. XXI. és 1764. XIII t.-cz.-ben foglalkozott konkrét alapítványokkal;) igazi alapítványi közjog kifejlődésére a felvilágosodott absolut uralkodó II. József alatt találunk csak, aki 1784 június 7-én kelt páténsével elrendelte, hogy 1784 május 1-től kezdve, — minden újabb alapítvány különbség nélkül bejelentendő s evvel az állami főfelügyeleti jognak hatályba lépését lehetővé tette, — a számvevői nyilván tartást is megkezdette.

Ösmert energiája a kivitel stádiumában sem lankadt és az országos levéltárban föllelhető terjedelmes

jegyzékek tanuskodnak róla, hogy e munka uralma végéig folyt.

Ily állapotot talált II. József elhunytá után az 1790/2. nagy reform. országgyűlés, mely két alapvető fontosságú cikkben szabályozta a kérdést, t. i. az 1790/2. XXIII. és XXVI. t.-cz.-ben.

Az előző szerint: „Ő szent Főlsége, mint az egyházak legfőbb kegyura, Isten egyházait jogaikban megtartandja és mindenféle alapítványokat az alapítók szándéka szerint igazgattat.“

A protestáns egyházak jogállásának mai napig is elismert alaptörvénye az 1790/2. évi XXVI. t.-cz. 10. §-a az alapítványi kérdésben szószerint a következőképpen intézkedik:

„Az evangélikusoknak egyházaik, lekipásztoraik, mindenféle iskoláik, valamint kórházaik, árvaházaik és az ágostai és helvét vallásu bármely szegények avagy az ifjuság számára tett, vagy jövőben teendő alapítványai, valamint a könyöradományok tőlük semmiképpen el ne vétessenek s a kezeikből s igazatásuk alól semmi szín alatt ki ne vétessenek; ez alapítványok igazgatása továbbá közülök azoknak kezében, kiket helyes renddel illet, épségben és érintetlenül meghagyassék; azok az alapítványok pedig, melyek mind a két hitvallásu evangélikusoktól az utolsó kormányzat idejében netalán elvétettek, azonnal visszaadassanak, a király főfelügyelete, hogy az alapítványok az alapítók szándéka szerint kezeltesse és fordittassanak céljokra, ezekre is kiterjesztvén.“

Ő Főlsége legfőbb felügyeleti joga ehhez képest a két prot. egyház alapítványaira nézve — mint ezt egyébiránt az ev. ref. egyházalkotmány 4. §-a experessis verbis elismeri — minden kétségen kívül áll.

Mielőtt e szilárd kiinduló pontból vonható további következtetésekre áttérnénk, meg kell még emlékeznünk néhány szóval az ügynek egyéb történelmi előzményeiről.

Mint az a Dárday által összegyűjtött adatokból kiviláglik, a központi kormányhatalom ezóta sem szünt meg a suprema inspectio tényleges foganatosítására célzó lépéseket tenni. Az 1797-es helytartótanács rendelettel az alapítványi törzskönyvek vezetése szabályoztatott is; a beállott alkotmányos harcok folyama alatt azonban kellő erélyt a dicasteriumok ki nem fejtvén, az 1867-es minisztérium e téren zilált állapotokat talált.

Eötvös cultusminiszter a hiányokat pótlándó, 1869-ben újabb összeírást rendelt el; mivel ez azonban, a protestáns és görög keleti alapítványokat nem foglalta magában, csak kis hézagot pótolta az egész problema terén.

Eltelkintve a többi világi alapítványokra vonatkozólag, a községi (1886. XXII. 147. §.) törvényhatósági (1886. XXI.) törvényben található s más forrásokban gyéren elszórt rendelkezésektől, (1883. XV. t.-cz.) lényeges lépést az ügyben előre csak az 1896-ban eszközölt összeírás képez, mely államhatalmi rendelkezésre a görög keleti szerb egyházban pontosan végre is hajtott

Az iskolai alapítványokra nézve az 1868. XXXVII. t.-cz. 38—41. §§-ai, továbbá az 1883. XXX. t.-cz. érdemel említést; utóbbi alapján (48. §.) az összes államsegélyt nem is élvező prot. középiskolákban az alapítványok összeírását keresztül kellett volna vinni.

A közölt adatok nagyjából tájékoztathatnak az ügy jelenlegi állására nézve; megállapítható belőlük, hogy az állam jelenleg: 1. nem rendelkezik azon hiteles adattár fölött, mely fölvilágítást nyújthatna az iránt,

mily alapítványai vannak a protestáns egyházaknak? 2. Nincs oly szabályzat birtokában, melynek útján, ha az első föltétel fönnforogna is, legfőbb fölügyeleti jogát nem hatékonyan, de egyáltalán is — gyakorolhatná.

Az országban évszázadokon át fölhalmozódott alapítványok fölötti suprema inspectio jelenleg is, azok tulnyomó részére nézve nudum jus, melynek érvényesítési módjai meghatározva nincsenek.

Érezve a reá nehezedő erkölcsi felelőség súlyát, a hivatkozott törvények alapján és a protestáns autonómia minden sérelme nélkül, megconstruálendő az állam által a szabályzat, illetőleg szervezet, mely az alapítványok közjogi rendjét az egész ország területére nézve Horvát-Szlavon-Dalmátországok kivételével, de e kifejezettekhez képest, specialisálva állapítja meg.

Tán nem szükséges külön kiemelni, hogy egyházaink e téren nem maradhatnak teljes passivitásban; ha tény az, mi pedig az 1790/2. XXVI. t.-cz.-ből kétségtelen, hogy az állam legfőbb felügyeleti joga fennáll, annak szükségképpen logikai folyománya, hogy ő Feliségét, ki e jogát az 1848. III. t.-cz. és a megalkotandó törvény értelmében gyakorolja, azon hiteles és pontos adatok birtokába is kell juttatni, melyek reá nézve kötelesség gyakorlását lehetővé is teszik.

Protestáns egyházaink nagy tradícióhoz méltatlan volna — a nyilvánosság nagy elvétől eltérve — a titokzatos elzárkózás terére lépni.

Ez államcél bő keretébe megférő alapítványok kezelésének joga föltétlenül biztosítva lévén, — az adatszolgáltatás kötelessége, mint szintén az 1790/2. XXVI. t.-cz.-ből közvetlenül folyó — egyáltalán semmi veszélyt nem rejt magában.

E terhet tehát vállalnia kell mindkét protestáns egyháznak is, — mert hiszen bizonyításra nem szorul, hogy az a suprema inspectio az állam részéről való teljesíthetésének sine qua non-ja. Ez a magva az 1790/2. XXVI. t.-cz. 10. §-a jogi tartalmának; a királyi föltelügyelet határai ott vannak, ahol aktív alapítványi kezelés kezdődik; vagyis autonómiáknál fogva e tárgyban az államhatalomnak csak negatív — akadályozó — hatalma van: módjában kell lenni először: megállapítania vajjon az alapítvány célja nem ütközik-e az államéba? És módjában kell lennie ellőrizni, vajjon az rendeltetészerűen — kellő biztosítékok mellett — kezeltetik-e?

Ez akadályozó — visszaéléseket, mulasztásokat gátló, bizonyos értelemben negatív tevékenységen túl csak ott mehet, ahol a fölfedezett hibát helyreütni kell de ezt, amennyiben vitássá válik, bírói szervei útján kell, hogy eszközölje.

Ezek általán a legfőbb felügyeleti jog elvi határai; annak konkrét tartalmát a részletek ösmerete ad, melyeknek főkérdései taglalására ezennel áttérünk.

Az alapítvány fogalma.

Meghatározni egy pontos definíció keretében a magánjog feladata volna; tekintettel azonban arra a nagy tarkaságra, mely e téren uralkodik — kimondhatjuk, hogy annak fogalma még teljesen nem kristályosodott ki.

Nincs megállapodás abban, — van-e és ha igen — miben áll a különbség alap és alapítvány között? Vajjon az előző magántulajdoni alkatrészi — az utóbbi jogi személyiségén felül még felveendő-e az is, hogy az előzőnek törzsállaga igen, az utóbbié pedig nem, hanem csupán hozadéka használható fel a kijelölt célra?

A tervezet 1 §-ában található definíció bizonyára nem kielégítő; a Nagy Dezső-féle munkálat joggal hangsúlyozza, hogy szük, midőn annak csak oly vagyont fogad el, mely közérdekű célt szolgál. A családi alapítványok — melyek első sorban kétségtelenül magán, csak távolabbi vonatkozásban közcélú szolgálók, e meghatározás keretébe be nem vonhatók, noha azokat a közfelfogás kétségtelenül alapítványoknak tartja,

A törzsállag csonkithatatlanságának „az állam által elismert módon“ való biztosítása, mint attributum, nem okvetlenül kell, hogy e definíció keretében helyet foglaljon; lehet, hogy az állam csak a kezelő szervek felelőségének szigorú megállapítására szorítkozik, amikor is e jelző kiesik az alapítvány fogalmának lényeges jegyei sorából.

Kielégítőbb, bár bizonyára csak relative jó meghatározás lehetne a következő:

„Alapítvány az a jogi személyként tekintendő vagyontértek, mely az állam által elismert célt a törzsállag csonkithatatlanságának biztosítása mellett állandóan szolgálja“.

A második kikezdés részint hézagossá, részint felesleges, mint önként értendő. A jogi személyeknek ugyanis nem csupán tulajdonioga, de összes jogositványaik a természeti személyekhez hasonlóan részesülnek jogi védelemben. Megfontolandó volna, vajjon a föltételes és időleges alapítványokra nézve, melyeket a föntebbi meghatározás kirekeszt, külön rendelkezni nem volna-e szükséges?

S ami még annál is — a közjogi felügyelet szempontjából nevezetesebb — vajjon a kikötés melletti ajándékozás — donatio sub modo — nem volna-e bevonandó a felügyelet keretébe?

Az utóbbi legislatív feladat illusztrálására szolgálhat a következő példa: Ha Debrecen város polgármesteréhez elküldök 10,000 koronát, kijelentve, hogy ebből minden tél elején 20 szegény családapát 1—1 öl tüzfával lásson el, ez donatio sub modo.

A tizezer korona a város tulajdonába megy át, azt Debrecen az utolsó fillérig bármely célra felhasználhatja; jogi kötelessége csak annyi, hogy a 20 öl fát minden tél elején csakugyan kioszsa.

Ha ellenben ugyanezt az összeget, ugyanazon célra, pld. közjegyzői okiratban alapítványképpen biztosítom s kezelés végett Debrecen városára bízom: az nem megy át a városnak tulajdonába, önálló jogi személy lesz, oly alanyi középpont, mely környezetétől teljesen különlétezesü.

A törvény indoka — a ratio legis — mindkét rendbeli juttatásra egyformán vonatkozik; védelmezni akarja azt az emberbaráti érzületből fakadó gazdasági funkciót, mely a szobán forgó vagyoni erő segítségével elérhető s mindennek dacára a suprema inspectio a második elszámlásra kiterjed, az elsőre nem, mert a második alapítvány, az első pedig nem az.

Célszerű volna ezért — legalább az olyan kikötés melletti juttatásokra, melyek jogi személyek részére tehát állandó istápolására valamely megengedett célnak történnék, az alkotandó törvényt kiterjeszteni.

A tervezet 2. §-ra nézve az indokolás azt mondja, hogy minden alapítványtétel tulajdonképpen nem egyéb mint valamely közcél megajándékozása s ebből fejt ki az alapítványi ügyletet, annak következményeivel együtt.

Bár a kérdés igen vitás, — úgy véljük — helyesebb az alapítványt egyoldalú jogügyletnek tekinteni, mint kétoldalúnak; a régibb magánjogi iskolában úgy

is nagy volt a hajlandóság mindent szerződésre vezetni vissza.

Alakilag az alapítvány számtalan variációban jöhet létre; keletkezhetik úgy élők közti, mint halálesetre szóló intézkedés útján; lehet annak forrása alakszerű, vagy alakszerűtlen jogügylet; visszterhes, vagy ingyenes és így tovább. Lényege azonban kétségkívül valamely vagyoni erőnek valamely megengedett célra való állandó elszánása; tehát önlekötelezés, mely perfectnek vehető, mihelyt cselekvőképes személy ebbeli szándékát az érvényes jogügylet keletkeztéhez megkívántató módon kinyilatkoztatta.

Nem volna tán szerencsés gondolat az alapítványi ügyletet ünnepélyessé tenni az írásbeli alaknak föltétlen megkívánása által; a német polgári törvénykönyv ezen rendelkezése mellett ugyan szintén lehet érvelni, de felette valószínű, hogy e formalismus bénítólag hatna fellobbanó adakozási kedvre.

Az alapítvány tehát létrejött. mihelyt a megfelelő nyilatkozat megtörtént; a későbbi lépések már nem az ügylet érvényességét, hanem hatályosságát illetik.

A tervezet conceptiója szerint — a kétoldalu jogügylet elméletének megfelelőleg, — míg az illetékes hatóság az alapítványt a cél szempontjából el nem fogadta, az visszavonható; amennyiben azt egyoldalu jogügyletnek tekintjük, a visszavonás többé a nyilatkozat megtörténte után nem lehetséges.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Felvilágosítás és kérelem.

Azon lelkes urak részére, a kik az előfizetést a kongrua pénzből szokták teljesíteni, a szokásos meghatalmazást a jelen számunkhoz mellékeljük.

Tisztelettel megjegyezzük, hogy bár a postázás könnyebbségéből e meghatalmazás minden példányhoz oda hajlított, az tulajdonképpen csak azokat illeti, a kik kerületbeli kongrua lelkészek és eddig az előfizetési pénzt nem küldötték be s a kiket bizalommal kérünk arra, hogy úgy a netaláni hátralékot, mint a f. évi díjat kiutalni ne terheltesse.

Hirdetési díjaink is sokrészt kinn vannak tekintettel, hogy ezek fizetése az egyházi pénztárat illeti, ezek beküldését is újfént megsürgetjük.

Jelentjük azt is, hogy a mai számunkhoz, a múlt évi tárgymutatót és az Igazmondó néplapot mellékeljük.

Debrecen, 1907. jan. 12.

A Debreceni Protestáns Lap
kiadóhivatala.

— **A harmadik egyetem.** Az „Ujság” című lap azon hihetetlen hírt közli, hogy a harmadik egyetemet Pozsony kapja s a többi ér-

dekelt városok másként fognak kárpótoltatni. Nem szabad ennek a hiresztelésnek hitelt adni, mert az nem lehet igaz. Most a nemzeti eszmény restaurálása van napirenden és ehez az eszményhez egy tót-német periphéria kulturális emelése és egy ilyen környezetben a nemzet ifjainak nevelése merő ellentétben áll. Ha azonban igaz volna, úgy vezető embereink rettentés eltévedését mutatná, mely ellen nemcsak Debrecennek, de az egész alföldnek és az egész magyarságnak sikra kell szállnia. Ime Debrecen, Szeged, Kassa, Temesvár ráfizetés mellett se kapnak meg azt, a mi Pozsonynak ingyen jutna. Ismételjük, hogy e hírt nem tatjuk igaznak s hogy Apponyi és Thali Kálmán nevéhez fűzik, még inkább gyanussá teszi azt előttünk. Hogy azonban a debreceni egyetem létesítésénél a nagyobb elszánásra és áldozatra és a mi ezzel együtt jár az összes érdekelt tényezők határozott állásfoglalására van szükség, azt ujjal hangsúlyozzuk.

— **A szatmári ref. főgimn. új igazgatója.** A múlt év végén elhunyt b. e. Borsos Benő helyére a szatmári főgimn. igazgatóságára a fentartó testület jan. hó 7-én igazgatónak Bakcsy Gergely főgimn. tanárt választotta, kit ebből az alkalomból úgy a tanártársak, mint a ref. közönség részéről számosan üdvözöltek. Szívesen köszöntjük mi is és őszintén kívánjuk, hogy a szépen fejlődő gimnázium hire, neve, dicsősége szakavatott vezetése alatt is növekedjék és virágozzék.

— **A kivándorlók sorsa.** Napról-napra hallunk szomorú híreket arról, milyen hanyódas-vetődés éri honfitársainkat, akik elcsábítva faluzó ügynököktől, Amerikába vándorolnak. A napokban ismét ilyen szerencsétlen emberekről hoztak hírt. Albamában (Észak-amerika) valósággal rabszolgákként bánnak az oda szakadt magyarokkal. Dolgoztatják, ütik verik őket s bért alig fizetnek nekik. Piszkos ólakban kell hálnoik, ahol a rémes mocsárlázba esnek. De a betegeket sem kimélik. Egy néger a hátuk mögött áll s ha nem dolgoznak korbácsal, ütök, s lelővéssel fenyegetik őket. Ily kétségbeesett belyzetben kerestek menekvést a magyar osztrák konzulátusnál, amely a vizsgálat nyomán rájött, hogy a Miller féle közvetítő iroda ez év augusztus napjaiban mintegy százötven embert adott el az albamai nagy telepítvényeseknek, akik közt husz magyar is volt. A konzulátus ember kinzás címén megtette a telepítvényes s a közvetítő cég ellen is a bünyenyítő feljelentést. Mindenesetre megszivlelendő intőjel ez azok számára, akik még midig Amerikába vágyódnak, mintha ott tejjel mézzel folyó országra akadnának.

— **Gyászemlék istenitisztelek.** A lapok n. b. e. Hegedüs Sándor elhunyt alkalomból arról adtak hírt, hogy az elhunyt emlékére a főtiszt. püsköki hivatal jan. 7-re gyászemlék istenitiszteleket rendelt volna el. Nem kell magyarázni, hogy e hiradás tévedésen alapul, mert mi reformátusok ilyen más e féle

ünnepeket nem tarthatunk és ilyenek tartását senki elnem rendelheti, még akkor sem, ha már a magas püspöki egyházba fejlődöttünk volna. De nem rendelt el ilyen kálvinista misét senki sem, az eftéle értesítés csak a hírlapok szokott nyelvhasználata, mely mindent egy kaptára vont melynek mindent bántó torlásaival még prot. jellegű lapban is találkozunk. Nagy ideje volt egy protestáns sajtó iroda felállításának, mely a nagyközönséget illető közleményekkel a lapokat állandóan ellátná s mely a mi egyházi, iskolai és prot. társadalmi érdekű hireinket összegyűjtené s feldolgozná.

— Az előbbi számban Nánási Lajos műve ismeretetésénél javítva olvasandók: barátjáról helyett hatályáról; vagy helyett nagy; Copsi helyett lapsi (48. lap); előtorolvák helyett elősorolvák.

— **Egy főúri konverzió.** E cím alatt a múlt számban közölt hírünkhöz csak azt akarjuk fűzni, hogy az illető kitérésű ügy első sorban az érdekelt főúri rokonságot közölte a Tisza családot is kinosan érintette. Meggátolni azonban nem voltak képesek, mert a körülmények lehetetlenné tették. Gróf Bethlen Aladár ki azonban nem a fejedelmi ágból való, régen beteges és neje ápolására szorul, ki Zichi leány s buzgó katolika. Nincsenek csak leány gyermekei s ezen a réven férköztek hozzá a kastélyban állandóan lakó beteg ápoló apácák és a gyakran megforduló jézsuiták. A gróf különben jóindulattal van egyházunk iránt s hogy mégis megtette ezt a lépést, a kath. szerzetesi környezet az oka, melynek hatását mi kórházakban, árvaházakban és a családban állandóan kicsibe vesszünk s a mely azonban a humanitárius köpeny alatt természetesen ellenünk működik. Egyházi fegyelem alatt álló egyén nem is tehet másként jó lesz ezt azoknak a kiket illet tekintetbe venni.

— **Az amerikai magyar püspökség ügye.** Fircák Gyula munkácsi és Vályi János eperjesi gör. kat. püspökök esütörtökön tértek vissza Rómából, hol az Amerikába kivándorolt görögkatolikus magyarok lelki ügyeinek rendezése végett három hétig időztek. A pápa több ízben fogadta a magyar püspököket, kik Merry del Val államtitkárral is behatóan tárgyaltak egy önálló püspökség létesítése iránt. Fáradozásuk azonban nem járt a remélt sikerrel. A szentszék ugyanis a vikariátust hajlandó engedélyezni, mely azonban önálló jurisdikcióval nem bírna, hanem e tekintetben a latin szertartású érseknek lenne alárendelve. Miután pedig az amerikai hívek előzőleg is már a kérdésnek illetően való elintézésére ellen nyilatkoztak, attól lehet tartani, hogy az elegületlenség a görög katolikus híveket az orosz egyház karjaiba fogja kergetni.

— **Kivándorlási ügyönkök** Kossuth Ferencz kereskedelemügyi miniszter a magyar államvasutak igazgatóságához rendeletet intézett, a melyben utasítja, hogy az államvasutak épületeiben a kivándorlási ügyönköknek átengedett helyiségeket azonnal és a legrövidebb határidőre mondja föl. A miniszter e rendeletnek meg-

okolásul fölhozza a magyar államvasutak forgalmának örvendetes föllandulását, úgy, hogy a vasuti intézet összes helyiségeire van szükség, de a miniszter szerint a vasutintézet hivatásával különben sem egyeztethető össze hogy a hazára oly káros kivándorlást, habár csak közvetve is előmozdítsa. A miniszter utasította továbbá az államvasutak igazgatóságát, hogy a kivándorlási ügyönköknek megbizottaitól a pályaudvari belépésre szolgáló jegyeket a fölmondással egyidejűleg vonja be.

Tartalom jegyzék: Legyen világosság. Dombi Lajos. — Gondolatok az új esztendőben. Dr. Ferenczy Gyula. — A debreceni Tudomány Egyetem még egy oldala. Kutasi Károly. — Egyetem és Tanárképzés. Dr. Kristóf György. — Tanügy: Új főigazgató. Ö. — Szakvélemény. — Különfélék.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A biharderecskei ref. egyház a leányiskola első osztályának tanítói állására pályázatot hirdet. Fizetése: 1. készpénz 1040 korona, évnegyedi előleges részletekben fizetve. 2. Lakbér: 200 kor. félévi előleges részletekben fizetve. 3. 540 klgr. magtári gabona. 4. két öl tűzifa. 5. állami ötödéves korpótlék.

Kötelessége: A leányiskola első osztályának egyházkerületünk a) tanterv szerinti tanítása.

Csakis ref. vallású, s oklevéllel bíró tanítók és tanítónők pályázhatnak, s a pályázatok január 25-ig alólírott iskolaszéki elnökhöz küldendők.

Amennyiben az állás jelenleg helyettesítéssel van betöltve, az állás elfoglalása felől az egyháztanács a választás megejtésekor, jan. 27-én fog határozni.

Derecske Biharmegye 1907 jan. 8.

Hegedűs Ferencz
lelkész isk. széki elnök.

Pályázat férfi-négyeskarra.

A debreceni ev. ref. Főiskola a Kövesdi János kegyes alapító énekkari alapítványából a végrendelet értelmében ebben az évben *férfi-négyeskarra írott eredeti népdal egyvelegre* hirdet pályázatot a következő feltételek mellett:

1. A szöveg népies tárgyú s az alapítók emlékünnepején előadható legyen.

2. A kidolgozás legyen dallamos, szabályu, nagyon nehéz ne legyen. Nagyon magasra (tenornál á-n felül,) nagyon mélyre (bassusnál f-nél alább) ne terjedjen.

3. A pályamű vezérkönyv alakban irandó,

eredeti példányban és két másolatban küldendő be. Magán énekrészek kerülendők.

4. A pályamű idegen kézzel írva, a szerző nevét rejtő jelíges levéllel ellátva (amelyben a szerző lakását és állását jelezve) f. év június 1-ig alulírott lakására küldendő; a később érkezők figyelembe nem vétetnek; a jelige a pályaműve is ráírandó.

5. A szerzőnek a pályaműbírószág csak egy tagjával meg ismertetése is a pályázók közüli kizárást vonja maga után.

6. A pályadíj csak abszolút becsü műnek adatik ki.

7. A díjazott mű minden tekintetben a főiskolai énekkar tulajdona marad.

8. A pályadíj a. 150 azaz százötven korona b. 100 azaz százkorona c. 50 azaz ötven korona, melyet a főiskolai pénztár fog a jutalmazottaknak elküldeni. A pályázat eredménye ugyanezen lapban július első felében fog közölni.

Debrecen, 1907. jun. 1.

Mácsai Sándor
a főisk. énekkar vezető tanára.

Debrecen, Szent Anna-u. 29. sz. a.

Hivatalos hirdetés.

Az 1907. évi január-júniusi lelkészi jövedelemkiegészítő illetményeket a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi miniszterium 115,071 sz. a. utalványozván felkérem az alább felsorolt egyházközösségek nt. lelkészeit hogy kifizetés végett sziveskedjenek szabályszerűen kiállított nyugtáikat beküldeni. Az illetmények a következők: Abádszalók 416 k. 82 f. Adorján 478 k. 16 f. Ajak 610 k. 68 f. Albis 261 k. 32 f. Amacz 383 k. 44 f. Anarcs 416 k. 26 f. Angyalos 335 k. 88 f. Ant 146 k. 24 f. Apa 272 k. 92 f. Apagy 401 k. 48 f. Apátkezesztur 606 k. 31 f. Aranyosmegyes 201 k. 77 f. Árpád 127 k. 08 f. Artánd 35 k. 85 f. Asztély 301 k. 81 f. Atya 335 k. 61 f. Bábony 233 k. 23 f. Bácsaranyos 458 k. 92 f. Badaló 133 k. 88 f. Bajj 185 k. 17 f. Báka 437 k. 40 f. Balazsér 540 k. 71 f. Balsa 110 k. 74 f. Bályok 218 k. 21 f. Gádoros 402 k. 90 f. Barabás 46 k. 66 f. Barkaszó 88 k. 52 f. Batiz 447 k. 47 f. Bátor 161 k. 28 f. Belényes 218 k. 65 f. Belényesujlak 303 k. 85 f. Bene 433 k. 35 f. Benk 457 k. 09 f. Bere 453 k. 93 f. Beregyfalu 145 k. 74 f. Beregszász-végardó 411 k. 19 f. Berencs 115 k. 54 f. Berettyó-szentmárton 400 k. 46 f. Berkesz 314 k. 40 f. Besenyőd 442 k. 76 f. Beszterecz 532 k. 63 f. Bezdéd 366 k. 03 f. Biharfélegyháza 257 k. 94 f. Bilke 604 k. 57 f. Bogát (Nyir) 298 k. 67 f. Bogyoszló 166 k. 95 f. Borossebes 337 k. 67 f. Borzova 589 k. 69 f. Borzova 467 k. 45 f. Botrágy 49 k. 78 f. Bökény 506 k. 65 f. Bucsu 409 k. 45 f. Czégénydányád 475 k. 35 f. Csaholcz 275 k. 34 f. Csaroda 140 k. 48 f. Császló 480 k. 11 f. Csatár 207 k. 81 f. Cséce 509 k. 33 f. Csen-

ger 209 k. 89 f. Csengerbagos 334 k. 04 f. Csengerujfalu 332 k. 52 f. Csepe 486 k. 60 f. Cserepeskenéz 481 k. 88 f. Csermő 413 k. 05 f. Csetfalva 392 k. 07 f. Csokaly 297 k. 30 f. Csomaköz 226 k. 03 f. Csonkapi 191 k. 73 f. Csorvás 324 k. 27 f. Dabólc 378 k. 24 f. Dancsháza 226 k. 84 f. Dara 314 k. 82 f. Darnó 486 k. 18 f. Daróc 172 k. 41 f. Darvas 267 k. 95 f. Déda 385 k. 85 f. Demecser 348 k. 57 f. Dengeleg 466 k. 35 f. Dobra 157 k. 52 f. Dolha 386 k. 45 f. Domahida 499 k. 22 f. — Egri 409 k. 65 f. Élesd 195 k. 13 f. Encsencs 252 k. 73 f. Eperjeske 410 k. 46 f. Éradony 354 k. 07 f. Érendred 179 k. 98 f. Érkeserü 239 k. 45 f. Érkörtvélyes 327 k. 52 f. Érolasz 437 k. 33 f. Értarcsa 439 k. 73 f. Erdőgyarak 122 k. 77 f. Fábriánháza 227 k. 33 f. Fancsika 453 k. 03 f. Feketeardó 358 k. 99 f. Feketetót 366 k. 78 f. Feketepatak 292 k. 34 f. Felsőábrány 473 k. 11 f. Felsőjózsa 119 k. 05 f. Fenes 187 k. 10 f. Fényeslitke 159 k. 86 f. Fertős-almás 256 k. 81 f. Forgolány 464 k. 67 f. Fornos 328 k. 54 f. Fugyi 367 k. 37 f. Fugyivásárhely 326 k. 73 f. Fülesd 263 k. 05 f. Fülöpös 359 k. 83 f. Fülpösdaróc 467 k. 11 f. Gáborján 199 k. 07 f. Gacsály 263 k. 23 f. Gálospetri 376 k. 20 f. Garbolcz 544 k. 90 f. Gebe 398 k. 95 f. Géberjén 465 k. 36 f. Gecse 570 k. 05 f. Gelénes 204 k. 64 f. Gemzse 429 k. 50 f. Gencs 381 k. 46 f. Géres 637 k. 88 f. Geszteréd 555 k. 26 f. Gödényháza 480 k. 93 f. Gulács 134 k. 57 f. Gut 252 k. 02 f. Gyorok 267 k. 37 f. Györtelek 277 k. 37 f. Gyulaháza 152 k. 96 f. Gyulaj 267 k. 35 f. Gyulavári 129 k. 05 f. Gyügye 435 k. 25 f. Gyüre 430 k. 89 f. — Hajdudorog 389 k. 40 f. Halábor 483 k. 43 f. Halmi 334 k. 33 f. Harangláb 368 k. 36 f. Hegyközkovácsi 353 k. 46 f. Hegyközpályi 279 k. Hegyközsáldobágy 351 k. 75 f. Hegyközszentimre 114 k. 56 f. Hegyközszentmiklós 147 k. 80 f. Hegyközujlak 292 k. 25 f. Hermanszeg 344 k. 17 f. Heteny 188 k. 40 f. Hirip 258 k. 94 f. Hodász 415 k. 74 f. Homok 524 k. 37 f. Ibrony 345 k. 87 f. Ilk 432 k. 61 f. Iriny 498 k. 64 f. Istváni 336 k. 44 f. Izsnyéte 133 k. 31 f. Jákóhodos 101 k. 15 f. Jánd 199 k. 83 f. Jármi 413 k. 63 f. Józsefháza 336 k. 03 f. Kajdanó 534 k. 68 f. Kakszentmárton 349 k. 98 f. Kállósemjén 466 k. 85 f. Kaplony 464 k. 56 f. Kántorjánosi 154 k. 32 f. Kanyár 175 k. Karász 324 k. 16 f. Kék 362 k. 11 f. Kékese 341 k. 37 f. Kér 276 k. 60 f. Kérsenjén 429 k. 06 f. Kéz 458 k. 22 f. Kigyós 168 k. 19 f. Kisbégány 286 k. 17 f. Kishodos 432 k. 77 f. Kisjenő 371 k. 38 f. Kiskereki 146 k. 03 f. Kiskole 229 k. 91 f. Kisléta 366 k. 24 f. Kislónya 278 k. 63 f. Kismajtény 254 k. 72 f. Kismarja 213 k. 23 f. Kisnamény 331 k. 66 f. Kispeléske 525 k. 55 f. Kisszántó 383 k. 03 f. Kisszeker 396 k. 66 f. Kisvarsány 295 k. 80 f. Klopodia 262 k. 10 f. Kóly 388 k. 19 f. Komlódtótfalu 414 k. 83 f. Komoró 468 k. 16 f. Kopócsapáti 545 k. 51 f. Kótaj 317 k. 99 f. Kőbölkut üres. Kölcse 385 k. 07 f. Kőmörö 352 k. 14 f. Körösszegapáti 297 k. 61 f. Kőszegremete 267 k. 24 f. Kunagota 114 k. 25 f. Királydaróc üres. Laskod 338 k. 27 f. Lázari 335 k. 84 f. Less 548 k. 82 f. Lippa (Radna) 381 k. 76 f. Lövöpetri 443 k. 51 f. Lugos 496 k. — Macsola 488 k. 61 f. Magosliget 473 k. 39 f. Magyarhomorog 55 k. 48 f. Magyarakucs 421 k. 83 f. Majtis 417 k. 10 f. Makkosjánosi 399 k. 32 f. Mánd 521 k. 29 f. Mándok 345 k. 36 f. Márókapi 409 k. 72 f. Mártonfalva 517 k. 35 f. Matoles 374 k. 94 f. Mehtelek 432 k. 96 f. Mérk 337 k. 78 f. Mezőtelegd 349 k. 33 f. Mezőtelke 316 k. 08 f. Mezővári 220 k. 93 f. Micske 370 k. 71 f. Mihalyd-

495 k. 49 f. Mikola 159 k. 99 f. Milota 318 k. 94 f. Misztótfalu 391 k. 90 f. Mogyorós 411 k. 55 f. Monostorpályi 162 k. 45 f. Munkács 116 k. 98 f. Nábrád 311 k. 23 f. Magyar 305 k. 17 f. Nagybégány 447 k. 69 f. Nagydobos 286 k. 30 f. Nagygéc 424 k. 75 f. Nagyhodos 490 k. 86 f. Nagykoles 336 k. 03 f. Nagymajlát 342 k. 54 f. Nagymuzsaly 286 k. 48 f. Nagyszántó 329 k. 77 f. Nagyszekerés 411 k. 40 f. Nagytarna 476 k. 66 f. Nagyvarsány 368 k. 27 f. Nagyfalva 60 k. 55 f. Nevetlenfalva 370 k. 70 f. Nyiracsád 525 k. 27 f. Nyirbogdány 412 k. 88 f. Nyirmada 268 k. 73 f. Nyirmegyes 103 k. 80 f. Nyüved 293 k. 29 f. Ófehértó 365 k. 25 f. Ópályi 446 k. 52 f. Ombod 207 k. 36 f. Oros 440 k. 42 f. Ottomány 167 k. 16 f. Óvári 148 k. 37 f. Ór 354 k. 24 f. Mezőladány 473 k. 76 f. Örvénd 271 k. 23 f. Pankota 266 k. 68 f. Panyola 102 k. 53 f. Pap 418 k. 03 f. Papos 554 k. 31 f. Parasznya 553 k. 10 f. Patóháza 431 k. 53 f. Pelbárhida 397 k. 40 f. Penyige 439 k. 24 f. Petneháza 578 k. 12 f. Péterfalva 502 k. 10 f. Szentpéterszeg 136 k. 97 f. Pettyén 382 k. 87 f. Piricse 425 k. 65 f. Piskolt 294 k. 01 f. Pocsaj 15 k. 12 f. Poklostelek 290 k. 47 f. Pósalaka 424 k. 77 f. Pusztadaróc 479 k. 84. Pusztatold 296 k. 81 f. Pusztajlak 439 k. 99 f. Rád 476 k. 15 f. Rafajnaufalu 172 k. 67 f. Rákócifalva 519 k. 34 f. Ramocsháza 457 k. 64 f. Rápolc 493 k. Remete 422 k. 12 f. Resica 495 k. 06 f. Ricsé 435 k. 89 f. Rohod 318 k. 75 f. Rozsály 537 k. 10 f. Salánk 114 k. 89 f. Sámson (Békes) 503 k. 33 f. Saáp 85 k. 50 f. Sáránd 230 k. 96 f. Sarkadkeresztúr 293 k. 90 f. Sárköz 451 k. 19 f. Sárközujlak 561 k. 24 f. Sárosoroszi 393 k. 72 f. Sényő 459 k. 83 f. Siter 98 k. 16 f. Som 151 k. 47 f. Sonkád 126 k. 69 f. Sonkolyos 469 k. 42 f. Beregsurány 482 k. 07 f. Szakál 399 k. 55 f. Szakoly 468 k. 63 f. Szamosbees 345 k. 90 f. Szamosdob 286 k. 61 f. Szamoskóród 512 k. 06 f. Szamosujlak 423 k. 48 f. Szanizló 412 k. 72 f. Szarazberek 340 k. 50 f. Székely 400 k. 13 f. Szentjános 158 k. 59 f. Szentleányfalva 292 k. 62 f. Kr. Szentmiklós 515 k. 43 f. Széplak 423 k. 54 f. Szerep 140 k. 44 f. Szkulya 423 k. 59 f. Takos 338 k. 87 f. Tamásvárja 381 k. 92 f. Tamásda 317 k. 22 f. Thass 410 k. 70 f. Tatárfalva 443 k. 47 f. Tekeháza 435 k. 65 f. Tét 340 k. 60 f. Tiszadony 205 k. 62 f. Tiszabecs 98 k. 56 f. Tiszaeszlár 170 k. 63 f. Tiszakeresztúr 510 k. 70 f. Tiszakóród 307 k. 59 f. Tiszakürt 68 k. 17 f. Tiszalök 206 k. 25 f. Tiszapolgár 248 k. 72 f. Tiszaug 232 k. 20 f. Tiszaúj hely 559 k. 40 f. Tiszaújlak 389 k. 40 f. Tiszavid 242 k. 95 f. Tivadar (Bereg) 488 k. 57 f. Tivadar (Ugoesa) 475 k. 29 f. Tornospálca 289 k. 41 f. Tóti 429 k. 76 f. Tunyog 274 k. 51 f. Tura 232 k. 76 f. Tuzsér 376 k. 81 f. Tiszaszentmárton 370 k. 15 f. Udvari 404 k. 09 f. Ujfehértó 167 k. 20 f. Uszka 426 k. 43 f. Vaja 271 k. 93 f. Vajda 168 k. 37 f. Vámfalu 302 k. 84 f. Vámosatya 181 k. 51 f. Váncsod 231 k. 56 f. Vasmegyer 363 k. 81 f. Vedresábrány 592 k. 23 f. Vencsellő 220 k. 85 f. Verbőc 410 k. 99 f. Vértes 288 k. 21 f. Vétés 239 k. 37 f. Vitka 221 k. Zápszony 149 k. 64 f. Biharzsádány 158 k. 20 f. Zsáka 70 k. 35 f. Zsarolyán 598 k. 06 f.

Debrecen, 1907. január 12,

Rózsa Sándor
egyh. ker. pénztárnok.

— „Antidol“ a legjobb gyógyszer : fejfájás ideges fejfájás és nátha ellen. A szert nem kell bevenni, néhány csepp tenyéren eldörzsölve, s használati utasítás szerint belélegezve, azonnal megszünteti a bajt. Sok ezer ember használja s mindenki csak jót mond róla. Kérdezze ismerőseit, hogy használta-e már az Antidol-t, amely nagyszerű hatásáért arany éremmel lett kitüntetve egy üvegese ára 1 kor. 20 fill. és 35-ször mulaszthatja el vele a fejfájást. Kapható : **Grósz Nagy Ferencz** gyógyszer-tárában Debrecen az Arany egyszarvúhoz.

Hajdumegyei Népbank

mint szövetkezet.

Hetedik évtársulatát 1907. január elsején nyitja meg melybe tagok már most is és az év folyamán bármikor beléphetnek.

Az intézet **tagjainak száma** rövid három évi fenállása alatt 2400-ra emelkedett, a kik **13,000** törzsbetétre több mint **580,000** koronát fizettek be, mely összeg az évtársulat tartama alatt **1.700,000** korona tőkének felel meg.

A vidéki tagok befizetését megkönnyítjük azáltal, hogy a pénz beküldésére postatakarépként befizetési lapokat díjtalanul adunk.

A törzsbetétek eddig megállapíthatólag 6%-ot jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hét bármelyik napján **utólag fiztendő legolcsóbb kamat mellett** folyósít.

Kölcsönöket a negyedik évtársulatra már most adunk.

Minden 10 korona kölcsön heti 50 fillérjével visszafizethető, melyben a kamat is befoglaltatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.

Kölcsönöket adunk : 1. A befizetett összeg $\frac{9}{10}$ erejéig kezesség nélkül. 2. Kezességi kölcsönöket egy vagy több elfogadható kezes jótállása mellett, még azon esetben is, ha azok nem szövetkezeti tagok. 3. Jelzálog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 4. Zálog kölcsönöket biztosítékul elfogadható értékekre.

Jelentkezések a negyedik évtársulatba való belépésre vagy kölcsön iránt, bármely nap délelőtt vagy délután az épület helyiségében Piac-utca 26. szám, főtözsde épületében eszközölhetők.

Dr. Révi Nándor,
jogtanácsos.

Dr. Brukner Ernő,
elnök.

Ügyvezető választmány:

Dr. Ferenczy Gyula,
elnök.

Hegedüs Sándor.

Grósz Nagy Ferencz.

Király balzsam

Köszvény és csusz ellen.
Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. **Király-balzsam** készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgörcsnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuznál** továbbá meghűléseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanítására. 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 65 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a **Hajdusági pedrót!!** híres mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszarvu“ gyógyszerkatalógusok eredeti árakban szereshetők be.

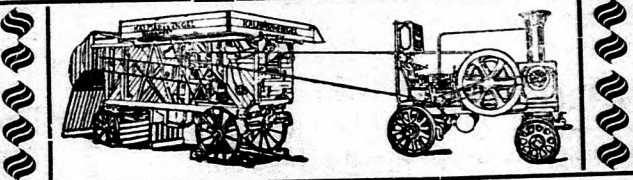
Számtalan első díjakkal és díszoklevelekkel kitüntetve.

KALMÁR ÉS ENGEL

MOTOR- ÉS GÉPGYÁRA

BUDAPEST, V., LIPÓT-KÖRUT 18.

Ajánlja úgy eséplőgépet, mint malomüzemre leegyszerűbb benzínmotorjait, benzínlokomobiljait, valamint szivógázmotorjait, melyek V., Lipót-körut 18. bármikor üzemben megtekinthetők.

Teljes jótállás
kitűnő cséplésért!

Egyedül létező újdonság!

Ezen motorok egyenletes járása és bámulatos egyszerű szerkezetük folytán bármely legjáratlanabb ember által is azonnal könnyen kezelhetők.

Árjegyzék ingyen! Olcsó árak részletfizetésre

Baktai EGRY FERENCZ

harangöntő
Kis-Gejőcz, Ungmegye.

A milleniumi kiállításon kitüntetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben
arany oklevelet nyert.

Ajánlja

harangöntő

műhelyét.

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az országban Teljes szavatosság mellett szállit

harangokat

bármilyen súlyban, nem-tetszőket feltétlenül visszavesz, a költségeket visszatéríti Árjegyzéket bérmentesen küld.

Nagyon sok előismerő irat.

Toronyórák

palota-, városi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebben eszközli

Mayer Károly utóda

Müller János

első magyar óragyár

gőzerő berendezéssel

Budapest, VII., Csömöri-u.

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Löfkovits Arthur

óras, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u.

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok,

kannák alkalmi ajándékok

nagy ratára.

A református egyházak szállítója.

Első magyar — villamos erőre berendezett —
hangszergyár.

STOWASSER J.

cs. és kir. udv. hangszergyáros

☞ a m. kir. zeneakadémia, színházak, hadsereg, művészek stb. szállítója ☞

Budapest, II., Lánchid-utca 5.

Ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű vonós-, huros-, fuvó- és ütőhangszereit.

Specialista: huros, vonós, fuvó hangszerek készítésében és javításában. — **Hangfokozó-gerenda!!** mely által bármely hegedű, gordonka, melybe az illesztetik, sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) **Kezesség minden egyes hangszernél.** — **Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt.** Régi mesterhegedűk vétele és eladása. **Legnagyobb gyár és raktár.** Saját találmányu (Rakóczi) **tárogató**; általános elismert legjobb, mely tökéletes **solo-hangszerré** általam konstruáltattott. Iskolával 35 frrtól feljebb. — **Orgona-harmoniumok.** A gyönyörű hang, melyet a világhírű legjobb gyártmányu amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol. önmagának zeng dicséretet.

65 forinttól minden árban kapható.

Az összes hangszerek javítása különleges szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden hangszernél. Arjegyzék minden egyes hangszerről külön, kívánatra bérmentre küldetik. — Kivétel nagyban és kicsinyben.

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern atlyukasztott

harangjait

melyek felsőrészükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb han-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 461 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok ilyenekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokak. Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításán milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

Elsőrendű látványossága Debreczenben a Piacz-utcának

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító cég

☞ **férfi, fiu és leányka ruha-üzlete.** ☞

A járókelőket megállítják a pompázó kirakatok, melyekben izléssel és dusan vannak felhalmozva az őszi idény legújabb divat-darabjai.

Ezen elsőrangú férfi ruha-üzletnek, mely 56 év óta áll fenn, jó hírneve a közönség körében a népszerűséget megszerezte, különösen impozáns az üzlet belseje, melyben pazarul vannak felhalmozva hazai és külföldi szövetekből készült ruhakülönlegességek.

Az üzlet a legszolidabb alapra **szabott árak**, mely minden darabon ki-tüntetve látható, a leg-pontosabban lesz betartva, úgy, hogy a közönség a legpontosabb bizalommal eszközölheti bevásárlásait.

Vidékről érkező megrendeléseket a cég pontosan teljesít és a meg nem felelő árut készséggel visszaveszi.

NEUMANN M cs. és kir. udv. szállító Debrecen. főter, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTÁTOTT 1845-ben.